

Davor Domančić

UZ OSAMDESETU OBLJETNICU CVITA FISKOVIĆA

Akademik Cvito Fisković

Cvito Fisković nastanio se u Splitu 1936. godine kao mladi kustos Arheološkog muzeja i odonda je postao građanin ovoga grada gdje još danas — u ovoj godini kad navršava 80. godinu života — neumorno radi i još uvijek stvara nova djela i otvara nova saznanja o umjetničkoj i kulturnoj baštini južne Hrvatske. Kao da je svjesno odabrao središte jednog područja koje geografski i kulturno tvori jedinstvenu cjelinu.

Ta je cjelina omeđena Kotorom i Rabom, i posebno u umjetnosti pokazala je u prošlosti jedinstvo svojega nastanka i razvitka do danas. Tu je umjetnost zahvatio u cijelosti, od prapovijesti do naših dana, osvjetljavajući je novim spoznajama i produbljavajući njezinu bit i vrijednost.

Rođen je na Pelješcu u Orebićima, u obitelji i mjestu prožetom pomorskom tradicijom. Tu se čuvala i njegovala uspomena na tu noviju herojsku prošlost toga kraja koja je bila sraštena sa sudbinom mora i po kojoj je ponio u svojoj mladenačkoj žudnji zanos za prošlošću kojoj je posvetio čitav svoj život. On je otvorio novo razdoblje proučavanja umjetnosti svog šireg zavičaja, utvrdivši nove načine znanstvene obrade te građe.

Zašao je u arhive koji su njegovom djelu postali okosnica njegova rada: spojio je arhivsku građu s postojećim umjetničkim djelima kojim je Dalmacija izuzetno bogata. Otkrio je imena naših majstora koji su u prošlosti u ovom kraju stvarali našu umjetnost, vrednovao njihova djela i uvrstio ih u raspone evropske umjetnosti, osvjetlivši njihov pojedinačni doprinos i vrijednost. Utvrdio je osobitost hrvatske umjetnosti na Jadranu.

U rasponu od prapovijesti do suvremene umjetnosti najviše se posvetio razdoblju od 13. do 15. stoljeća, od romanike i gotike do renesanse, osvjetlivši u novom svjetlu do tada poznata djela i otkrivši nova. Zaokružio je tako djelo Radovana, Jurja Dalmatinca, Nikole Firentinca, Ivana Duknovića i Blaža Trogirana, ako se nabroje samo najistaknutije umjetničke ličnosti toga razdoblja. Njegovo je otkriće splitska romanička slikarska škola 13. stoljeća zastupljena s četiri kapitalna djela koja obogaćuju vrhunsko evropsko romaničko slikarstvo na istoj umjetničkoj razini. Slike Gospe sa Žnjana, Sustjepana i ona čudesna Gospe od Zvonika te slikano raspelo kod klarisa, zajedno s jedinstvenim Buvinovim vratnicama splitske stolnice otkrivaju Split kao razvijeno središte romaničke umjetnosti u Evropi. Otkrio je do tada nepoznato romaničko svjetovno graditeljstvo Splitsa i Trogira koje našoj graditeljskoj baštini daje posebnost.

U umjetnosti 14. i 15. stoljeća u Dubrovniku utvrdio je sva najznačajnija djela koja su se u tom gradu posebno ispoljila u graditeljstvu i kiparstvu. U svoje dvije knjige o tome osvjetlio je najznačajnija imena naših stvaralaca, Mihoja Brajkova iz Bara, Paskoja Miličevića, braću Petrović i generacije korčulanskih Andrijića. To je bio prirodan slijed njegova ranijeg proučavanja korčulanskog graditeljstva i kiparstva koje je začeo svojom prvom knjigom o korčulanskoj stolnici koja je plod njegove doktorske disertacije.

Njegova knjiga o zadarskim srednjovjekovnim majstorima zaokružila je djelatnost naših umjetnika u tom značajnom umjetničkom središtu Dalmacije, otkrivši njihova imena i djela od 13. do 15. stoljeća.

Nije zaobišao ni jedno značajnije središte Dalmacije a da nije osvjetlio dio umjetnosti tog razdoblja od graditeljstva i kiparstva do slikarstva i umjetnog obrta. Gotovo sve ono što znamo o umjetnosti tog razdoblja od Kotora do Raba moramo zahvaliti njegovu djelu. Utvrdio je sve bitne pojave i ličnosti, prekretnice među stilovima, istaknuta središta umjetničkog stvaralaštva u Dalmaciji. Udario je temelje na kojima se gradi buduće proučavanje umjetnosti ovoga kraja.

Od pojedinačnog spomenika i imena majstora težio je i sagledavanju cjelokupne umjetnosti svih razdoblja u geografski zatvorenim cjelinama kao što su Brač, Mljet, Lastovo i Vis ili pak umjetničko-kulturnim cjelinama vezanim za istaknute ličnosti humanističkog razdoblja ovoga kraja kao što su dubrovački ljetnikovci, Petar Hektorović i Hanibal Lucić na Hvaru i Marko Marulić u Splitu. Uz to je proširio svoje zanimanje na povijest kulture, književnosti, kazališta, glazbe, hortikulture, pomorstva, zdravstva, prosvjete i sporta te arheologije i etnologije. I sve je to satkao u jednu cjelinu koja svestrano osvjetljava ovaj naš ambijent uz more u prošlosti. Njegovi monografski prikazi Dubrovnika i Trogira ostali su do danas nenadmašeni.

Taj svoj znanstveni rad usko je povezao sa zaštitom spomenika kulture u Dalmaciji u Konzervatorskom zavodu za Dalmaciju, kasnije Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu kojima je rukovodio 33 godine. On je na djelu pokazao nužnost uske povezanosti znanosti i zaštite bez čega nije moguće čuvati i obnavljati spomenike kulture. Beskrajan je niz spomenika na kojima je radio, obnavljajući ih od Dubrovnika do Zadra, trošne i zapuštene stoljećima ili porušene u posljednjem ratu. Među njegove najznačajnije radove svakako spada početak obnove Diokecijanove palače u Splitu i rekonstrukcija bombardirane renesansne vijećnice u Šibeniku. U tom je utvrdio sve nove zasade načina konzervacije spomenika kulture, mjeru od konzervacije do rekonstrukcije čime se prvenstveno čuva izvornost spomenika i njegova uklopljenost u ambijent.

Osnovao je pri svom zavodu i restauratorsku radionicu koja se bavi slikarstvom na dasci i platnu, skulpturom u drvu i kamenu, zidnim slikarstvom i mozaikom. Tada je otvorena nova stranica u zaštiti spomenika kulture u Dalmaciji, ne samo za neposredno spasavanje tih umjetnina, kojih je u ovom kraju velik broj i posebno visok značaj, već i zbog novih otkrića koja su donosila nove spoznaje o njihovoj vrijednosti i pripadnosti poznatim umjetnicima. Pretežno je u toj radionici popravljen cjelokupan fond umjetnina od 13. do 15. stoljeća u Dalmaciji.

Bavio se i modernom hrvatskom umjetnošću, prateći svojim sudjelovanjem njezin razvoj i doprinijevši poznavanju i naših najistaknutijih umjetnika kao što su Emanuel Vidović, Ivan Meštrović i Ignjat Job.

Sve ovo nabrojeno ostavilo je vidljiv trag u preko šest stotina jedinica njegove bibliografije koja pokazuje neumoran žar da sve proučeno ostane zauvijek zapisano i svakome dostupno.

I uz taj svoj rad začeo je i dugi niz godina vodio dva časopisa, splitske »Priloge za povijest umjetnosti u Dalmaciji« i dubrovačke »Anale« koji su stožeri znanstvene obrade prošlosti ovoga kraja.

Za svoj je rad dobio sva priznanja, i ona najviša u gradu Splitu, Hrvatskoj i Jugoslaviji, zajedno s poveljom UNESCO-a, i kao krunu svega nagradu AVNOJ-a. Još prije toga, u svojoj pedesetoj godini postao je redovitim članom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Ostao je cijeli svoj vijek u srcu ovoga kraja, proživši mu prošlost svojim radom. Stoga Fiskovićevo djelo ostaje kao kamen temeljac novoj povijesti umjetnosti u Dalmaciji i zaštiti spomenika kulture.